

imamo. Škofijstvo lahko priporoča in svetuje, saj ne vé, kako je pri nas. Pa kaj zato, jaz že vem, kaj mi je storiti“.

Drugi neprijatli šol pa modrujejo: „Za kmeta je naj bolj motika in sekira. Delati, delati! učenih ljudi je že tako preveč na svetu“. Takošne bi le vprašal, ali je znanje človeku dobro in koristno, ali mu je škodljivo. Če je dobro in koristno, zakaj bi ga ne privoščili tudi nizkim stanovom, če je pa škodljivo in pogubljivo, kakor je Rousseau terdil, tako je pa človeštvo zgubljeno, zanj ni druge pomoči, kakor da odpravite šole, zaveržete vso učenost in umetnost, in da greste zopet v gojzd in jeste želod in oblačite se z medvedovo kožo, kakor naši prednamci.

Pa porečeš tega te nisem vprašal. — Pa glej, če ti to prevdariš, tako boš ljudi, dasiravno morda preklano suknjo nosijo, pa šole ne podpirajo, miloval ali pa zaničeval. Prav prijazno ti pa svetujem, da nikar ne bodi prenagel in preveč nesterpen, da reči ne pohujšaš, ko jo misliš popraviti. Pride čas, pridejo okoliščini, v kateri, boš mogel svoje serce prav izprazniti, dotlej pa molči, nikar ne pripoveduj, kako te tako ravnanje boli ljudi, kateri Ti pomagati ne morejo. Domač pregovor pravi: „Gospod je nad gospodom; nad vsemi je pa Bog v nebesih“. Sicer pa tudi jaz mislim, da Ti ne smeš molčati, kedar se šola samopašno spodkopuje; tudi Tebe zadene nekoliko krivice, če ne za drugo tako vendar zato, ker si molčal.

Žalostne so res Tvoje zadeve, pa vendar ne obupaj in serčnosti ne zgubi, sčasoma se more vender le poravnati, v teh okoliščinah pa pokaži, da si mož, kateri se tudi zopernost ne prestraši, kateri sam nad sabo gospoduje tako, da molči in govori o svojem času. Upam pa, da mi boš v prihodnjic bolj veselih novic pisal iz svojega kraja.

Tvoj

Svetoslav.

Novice.

Iz pod Ljubelja na Gorenškem. (Konec). Ali se pa tudi ravna povsod postavno? Kakor slišim, ne! Da je temu res taka, zavernem te na razpis sl. c. k. državnega ministerstva od 5. jun. 1864, v katerem zahteva sl. ministerstvo, da se nedeljski ponavljavni šoli odločijo dve uri. Ravno tako, da se tudi vpeljejo ponavljavne nedeljske šole za dekleta. Ali je ta zaukaz že povsod v življenje

stopil? *) Veliko borenja sta imela gosp. vodja in gosp. župnik, preden se je vpeljala dekliška nedeljska šola v terziško glavno šolo. Nekteri bolj zmožni starši vstavljali so se in na vso moč terdili, da jih nihče ne more siliti, svoje otroke izveršivši četerti razred v ponavljavno šolo pošiljati. Pa vodja pokazali so, da temu ni tako in da sl. ministerstvo strogo zahteva ustrojenje ponavljavnih šol. Izpisali so vse važnije paragrafe ministerskega zaukaza ter jih poslali od hiše do hiše, kazaje da c. k. okrajno predstojništvo mora oestro kaznovati vse one starše, ki se ustavljajo ali pa protivijo ministerskim naredbam. In tako je bilo veliko toževanja. Nekteri so se izgovarjali s tem, da se dekliška nedeljska šola po drugih mestih in tergih še ni vpeljala ter rekli, ako je ta nova postava za Teržič, mora biti tudi za druge kraje. Tudi učitelji so se upirali ter zahtevali, da se mora ta naprava tudi drugod poprej vpeljati. Gosp. vodja ponudili so se naposled sami za podučevanje onih deklet, ktera starši ne pusté med druga nedeljska dekleta, in tako jih podučujejo, dasiravno imajo duhovnih opravkov čez glavo, vsaki teden po dve uri. Učiteljem so obljubili tudi za dostojne remuneracije skerbeti, kar tiče podučevanja v nedeljski šoli; in tako se sedaj v Teržiči razpis sl. ministerstva tankoma spolnuje. Ali se pa tudi ravná po tem razpisu po vseh drugih glavnih šolah? In ako se ne, kdo je kriv? Dragi moj „Klatež!“ ovohaj one, ki se ustavljajo ministerskim naredbam in naznani jih, da zvé tudi sl. ministerstvo, kako se ravná z njegovim razpisom. Drugopot kaj več od podljubeljskega znamenitega terga. Pred pa, ko končam današnji moj spis, moram še Tomince poprašati, kako je neki to, da izmed več odrasčenih dečkov, ki se pridejo v Teržič rokodelstva učiti, in tako tudi v tukajšnjo nedeljsko šolo stopijo, nobeden čerke ne pozná in od kake šole prav nobene pojme nimajo. Tominci! kako je to? Ali se pri vas ravná postavno? Podljubeljski pisatelj tudi k vam vidi!

T.

Iz potne torbe. Kakošen svet mora pač biti na Notranjskem? mislim sam pri sebi, ko pogledam na zemljevid in vidim narisano vse polno hribov. In še celó „jezer“, kir vodo daje in požira, zajc perskaklja, kadar ribica umira“, kako je to mogoče? Tudi sedaj malo teh krajev poznam, vendar toliko vem, da se Kras ne začne precej unikraj Verhulke, pa da se vendar nam močno bliža; vidil sem nekatere kraje tamkej in nekoliko razumem, kako da so takošne prikazni mogoče, kakor je omenjeno jezero.

Vidiš, dragi moj, tožil si mi že večkrat, da ljudje pripovedujejo, da so bili po teh in unih večjih mestih in ptujih doželah, ter pripovedujejo kakošne reči so tam vidili, od svoje domovine pa le malo vedo povedati. Meni pa domači kraji, domači hribi in logi, domače ljudstvo med vsemi naj bolj dopada in serce razveseljuje; potopise in okrajopise domačih krajev naj rajši berem.

Pozabil sem ti pa povedati, da imam za svoje popotovanje pripravljenih par vrancev; niso ravno lepi, toda terdni so, in tudi

*) Žalibože, še so kraji, kjer se na nedeljsko šolo prav malo ali pa celó nič ne gleda.

po ceni, kajti pri čevljarji sem jih kupil za 8 gold. Na binkoštno saboto menesó ti vranci v Borovnico, in od tam naprej čez gorske slemená v cerkniško dolino. „Kam pa greste“, prašam verste ljudi, ktere so me srečevale. „Na Zalostno goro“; „kam pa vi?“ „na Križno goro“. „Dober odpústek Vam Bog daj“; „hvala, in tudi Vam“.

Zvečer pridem na Križno goro. Večernice so minule; ljudje se ali domu povračujejo, ali ostajajo na gori. Poslednjim se tudi jaz pridružim in čakam na gori družega dne, velicega praznika prihoda sv. Duha. K zjutranjem cerkvenem opravilu se zbira in prihaja ljudstvo iz vseh krajev. Cerkev je bila natlačena; ljudje so se pa vendar veliko lepše in pobožnejše obnašali, kakor se vidi sim ter tje o takošnih prilikah. Po zjutrajnjem opravilu se ljudje razidejo. Križna gora je v staroterško faro v Lož in g. g. duhovniki te fare opravljajo tam službo Božjo ob shodeh. Po gori do cerkve je 14. postaj ali štacijonov sv. križevega pota; slike v znamenjih so še dosti lepo na platnu po Firihovem izpeljane. Cerkev zidana v popobi sv. križa je srednje velika; tudi božja pot tukaj ni tako sloveča, kakor nektère. Pri cerkvi so pa imeli zmirom duhovnika, in pobožnih romarjev se tu nikdar ne manjka. Nekoliko nižeje je pa cerkev sv. Ane in dvoje hiš.

„Kaj pa notranjski svet in cerkniško jezero?“ — Pa si vendar nepočakan. Ravno sem hotel povedati, da se iz Križne gore prav lepo pregleda ložka in cerkniška dolina. Jezero je že bilo večidel vsahnilo, le nekoliko ga je še bilo viditi, in trava raste na svetu, ktereга je poprej voda zalivala. „Zakaj pa jezera ne odpeljejo?“ reče romarjev eden, ki je menda pervikrat ta kraj vidil. Zanimivo ga pogleda drugi, ki je bil iz cerkniške doline domá in molči. Gotovo si že bral v „Novicah“ od tega jezera in ne boš prašal, zakaj da voda zaliva cerkniško dolino. Pristavim še le to: Ves svet po Notranjskem je bolj gorat; gorovje je večidel iz apnenjska. Med tem gorovjem so večje ali manjše doline, pa na vseh krajih zaperte; svet je tedaj kotličkast. Vode, ki tukaj izvirajo, nekoliko časa teko, in potem jih zemlja požira, ker vemo, da voda ne teče navkreber. Taka je po ribniški dolini, tako je drugod. Obloški svet je visoka ravana; vode, ktere tamkej izvirajo, se zgubljajo v zemljo, in se odtekaajo, kakor je verjetno, v ložko dolino. Po tej dolini tekó nekoliko časa po verhu, pa ložka voda se zgublja pri Daneh v zemljo. V cerkniški dolini se imenuje ložka voda Oberh, in se izliva v cerkniško jezero. Sicer ima to jezero še druge pritoke, ali Oberh daje cerkniški dolini veliko in stanovitne vode. Cerkniška voda pa zagleda v Planini beli dan, kjer se imenuje Unca in pri Verhniki se imenuje ta voda Ljubljanič. In glej tako po ljubljanskem mestu teče tista voda, ki je napajala visoko obloška ravano. Glej, to ti je nekoliko podobe zanimivega sveta po Notranjskem. — S Križne gore sem šel v Deželo. Tako imenuje Ložan svoj kraj. To dolino obdaja na vseh krajih hribovje, tedaj je prava dežela — kraj za se. Lepa prav dobra izpeljana pred nekoliko leti izdelana cesta veže to dolino s Cerknico in dalje z železnico na Rakeku, na drugi strani pa z Oblokami. Prava dobrota je ta cesta za ložko dolino. Veliko lesene robe se zvozi po tej poti

na železnico in žita v to dolino. Zakaj neki sosedge Hrovatje od svoje strani ne izpeljejo ceste čez Prezid in dalje!

Ložka dolina je v marsikterem oziru zanimiva. Na griču nad sedanjim starim tergom — menda bolj prav starim Terpom — je stalo nekdanj japodiško mesto Terpo. Dobivajo se stari denarji po ogradah; vsaki posestnik ima namreč svoj del ograjen. Prav dobro se še poznajo obrisi stare cerkve. — Nad mestom Ložkim so velikanske razvaline tistega grada, v katerem so sloveli nekdanji gospodje iz Lož „Die Herren von Laas“. Staroterška fara je zelo zelo razširjena, šteje namreč 22. podružnic in sega unkraj Križne gore v cerkniško dolino. Pod znožjem gorá je grad „Šneperg“. — Ložka dolina ima plodne njive in lepe travnike, in redi lepo govejo živino in drobnico! žita pa večidel premalo pridelá za svoje številne prebivalce.

Moški v tej dolini hodijo na jesen in zimo na Hrovaško, kjer po šumah dervarijo. Ozimina je letos kaj redka; nekatere njive so toliko da ne prazne. Koliko njiv bi bilo čisto praznih ostalo, ko bi ubogi ljudje teh krajev ne bili dobili semenskega žita za jario! Kmet, ki nima semena za svoje njive, je gotovo zelo reven in pomoči potreben; če njive ne more obsejati, kaj pa potem! — Kako dobro so vendar naloženi takošni denarji, ki se kmetu darujejo! Ljudje v tem kraju so sploh bolj mirni in krotki, in ko bi ne bilo gojzdov ali bolj rečeno: ko bi bili servitutne pravice vredene, bi ne imela sodnija zazuamovati veliko zločinstev. Prebivalci govoré prav lepo slovensko narečje; jezikoslovec bi tukaj najdil dosti besed drugej nenavadnih; izpeljava besed je lepo prosta in neposiljena. Častiti gospod J. O. imajo nabranih veliko drugej nenavadnih pregovorov in besed, ktere bodo, kakor morda smemo upati, priobčili v svojem času. Ta dolina bi bila zares raj; ali v raji so rastle sadne drevesa; po ložki dolini jih pa le malokje vidiš. In vendar bi se v tej dolini sadje lepo obnašalo. Po ilovnati zemlji bi posebno jablani lepo rastle; koliko slabaja je, postavim, zemlja v Tunicah pri Kamniku na Gorenskem, in vendar imajo Tuničanje cele gojzde sadnih dreves, kterih sad sami uživajo ali pa lepe denarce iz njega skupujejo. Koliko praznih in golih berdov je pa po ložkem svetu! k večemu, da raste kak pri-tlikovec ali pa leskev germ! In vendar bi menda ne bilo tako težavno ali nemogoče, sadjorejo v tej dolini povzdigniti na višjo stopnjo. Svetá je dosti praznega; duhovska in dežel-ska gosposka v tem kraju, kakor se vidi iz vseh naprav, je skerbna za dušni in telesni blagor stanovavcev, le treba bi bilo začeti in ljudem djansko pokazati, da to ni nemogoče. Kako lepo bi bilo, ko bi staroterška šola imela lepo in dobro vredjeno vertno šolo, iz ktere bi lahko prebivalci dobivali sadne drevesca! Po berdih bi ljudje nasadili sadonosnega drevja, in kjer vroče solnce pripeka po razhojenih in oglodanih pašnikih, bi rastle žlahtno sadje, ktero bi ljudi varovalo lakote in stradeža, pa bi tudi marsikteri krajecar privabilo v dolino.

To niso zgolj prazne sanjarije. Gospod dr. Bleiweis je v kmetijskem zboru l. 1861. priporočal sadjorejo za Notranjsko kot pripomoček, da se ljudstvo ob hudih letih brani gládu; ranjki g. Kalister

je napravil darila za pridne sadjorejce po Notranjskem, in visokočastito škofijstvo v Ljubljani deli vsako leto premije učiteljem, ki se urijo v slovensčini in vkvarjajo s sadjorejo.

Kar pa do sedaj ni bilo v loški dolini, more se zgoditi še v prihodnje, in Ložani bodo potem mogli ponosno reči, da je njih dežela zares raj, kjer raste obilo sadnih dreves.

Iz bele Krajne. (Učiteljski zbor). 8. junija se nas je zbralo 14 učiteljev in 4 gg. duhovniki v Semiču, kamor so nas preč. gosp. dekan vsako leto sklicali. Tudi je naša dekanija tako razširjena, da mora človek od marsikterega kraja 4 ure čez hribe in doline dobro koračiti, da ves spehan dospé v Semič. Da se pa učitelj dosti vozariti ne more, se lahko razumé. Kje bi dobival denar za časopise, za pomočne knjige in za mnogo drugih vsakdanjih potreb?! Pomagamo si pa s tem, da posojujemo časopis eden drugemu. Beremo pa: „Učiteljskega Torarša“, „Novice“, „Slovenca“, „Oesterr. Schulb.“, „Triglava“, „Allg. deutsche Lehrerzeitung“, in „Magazin für Pädagogik“. — Ko smo zbor začeli s serčnimi željami vedno se ravnati po besedah: „vse za Boga, cesarja in domovino!“ smo še zapeli „Hej Slovenci“, in potem smo jeli pretresovati vprašanja za ta shod namenjene. Pri vsakem odgovoru se je vnelo živo pomenkovanje, ktereга so se vdeleževali posebno tudi gosp. duhovniki. Vsak je pristavljaj svoje misli; vsak je gotovo kaj drugače zavijal, poslednjič so pa gosp. dekan jedro vsacega odgovora ponovili, tako da si ga je vsak lahko prav zapamtil. Omenili so pri tem tudi, da naj se kratko in krepko odgovarja brez okolnosti in predolgih vvodov. — Pomenkovali smo se čez tri ure. Poslednjič je bila še želja izročena, naj bi se v prihodnje taki odgovori tudi slovenski izdelovali; do sedaj sta to le dva stori-la. — Po tem smo se pa usedli pri gosp. dekanu k skupnemu obedu. Poživili smo se tudi telesno, ko smo poprej dobili dosti hrane dušne na težavno učiteljsko pot. Spominjali smo se tega, unega, posebno pa šolstva, naših sl. prednikov in vseh pridnih delavcev na učiteljskem polji. Pese-m pa, kar jih je bilo pri tej veselici spetih, ne morem naštet. Pozno smo odhajali z željo, da bi se zopet kmali tako serčno in vspešno radovali. — Naj podam sedaj še gospodu pod Ljubeljem kaj v torbico, da mu ne ostanemo beli Kranjci dolžni odgovora. Kar šolstvo ob Kopi zadeva, se lepo v domačem dahu razvija; samo iz enega se ne sliši nič veselega; pa upati je, da se taki glas vleže. V Semiču in v Metliki imajo podučitelje; vender pa v Metliki šola ni šoli podobna. „Kaj pa v Črnomlju v sredini?“ bote vprašali. Tu je glavna šola s slovenskimi napisi na razredih, ima veliko potrebnih reči. Manjka ji vender še radodarnih podpornikov. Ima pa zemljovide, globus, podobe strupenih rastlin, predalučke i. t. d. Podučuje se v petji, risanju, sadjoreji, sviloreji (v šoli so svilnice), in v čebelarstvu. Kar je naj novejše, je pa „deklška šola“. Deklice se popevaje učé šivati, plesti i. t. d. Želel bi pa, da bi vidili lepi sedanji farovž črnomaljski. Kako lepo stoji nova farna cerkev v Dragatušu med farovžem in šolo, kjer so č. g. župnik z velikim trudom krasni vert med cerkevjo in farovžem zasadili v kljub termastim seljanom. Tudi je nekaj

verta pri šoli, kar se drugej še pogreša. — Dalje je nova šola na Planini in prav lepa v Podzemlju. Sedaj pa jo zidajo v Preloki v daljnem kotu nad Kopo, kamor srečno pot želim tistemu, ki ga bode osoda namenila gledati daljno Bosnijo in stermoviti Klek.

L. Knific.

Iz Preserja. Tudi pri nas se v poletnem času praznijo šolske klopi. Bog daj, da bi nekteri starši vendar enkrat kaj več veselja dobili do šole! — Letošnji sneg je nam pač veliko zadrževal sadjorejo, čebelareja in sploh na polji. — Na vprašanje, kako naj učitelj sadjorejo pospešuje, bi jaz med drugim priporočil tudi to, daj naj učitelj tu pa tam po kmečkih vertih kaj cepi. Jaz sem letos cepil kakih 200 dreves po mnogih vertih, kar je bilo sosedom zelo po volji. Tudi čebelareja cvetè pri nas; imamo kakih 24 čebelarjev, kateri imajo po 20, 30, 40 tudi 70 panjev za pleme. Zalibog, da nam je letošnja zima blizo 400 panjev za pleme uničila, sedaj bi bili vredni skoro 2000 gold. Škoda! Sviloreja pa pri nas ni še obče znana; vendar je že nekaj posestnikov, ki zasajajo murbe. Jaz imam letos kakih 3000 svilnih gosenc, ktere se prav dobro obnašajo. Priporočam jih za pleme vsem, ki potrebujejo dobrega in zdravega semena. Z Bogom!

J. Uranič.

Iz Ljubljane. 22. preteč. m. je bila v mestni dvorani prva seja matičnega odbora, h kateri se je sošlò vkup 20 vnanjih in domačih odborikov. Za predsednika je bil naj pred izvoljen mnogozasluženi gospod baron A. Zois, in ko je ta povedal, da zavoljo svojih okolištnost ne more prevzeti te volitve, je bil za prvoseednika enoglasno izvoljen gospod dr. Lovro Toman. Za podpredsednika sta bila izvoljena gospoda dr. L. Voučina in dr. Jan. Bleiweis; — ker pa ima g. dr. Bleiweis že tako čez glavo opraviti, je prosil, da bi izvolili drugega, in izvoljen je bil na njegovo mesto stolni prošt, preč. gosp. A. Kos. Denarničar je gosp. dr. J. Zupanec. Gospodje prof. Lesar, Marn in Vavrū bodejo brez plačila opravljali tajniške opravila. — Sklenjeno je bilo, da pride na svitlo „letopis“ v več zvezkih z matičnimi zadevami, s slovenskimi rečmi in s slovanskimi stvarmi, pa brez koledarja. Vredovalo ga bode tajništvo, kamur naj g. g. pisatelji tudi pošiljajo svoje spise. Prišel bode tudi na svitlo „zemljopis slov. zemlje“, ki ga bodo vredovali gg. P. Kozler, M. Cigale in L. Svetec. Vspeh slov. Matici!

— Gimnazijalne, realne in normalne šole bodo letos zavoljo popraviljanja šolskega postopja jenjale že v sredi tega mesca.

Listnica. G. K. v Č.: Vaše besede „o razšaljivih besedah“ in o št. „15.“ vaše dek. smo izpustili; ako pa zahtevate, da se to naznani, povejte nam bolj na tanko kaj in kako. — G. A. V. v S.: Smo preskerbeli. — G. J. E. v St. I.: Blagi ranjki je bil le za pol leta naročen na „Tov.“ — Nekterim gg. dopisnikom: Hvala za dopise! pridejo kmali na versto.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.